

STŘEDNÍ ŠKOLA PRAHA 9 - HRDLOŘEZY, POD TÁBOREM 300

(1921) 1948 - 1953

Inventář

**(NAD č.: 2654)
(Č. pomůcky: 531)**

Střední škola Praha 9 – Hrdlořezy, Pod Táborem 300 (1921) 1948–1953

I. Vývoj původce

Vývoj předchůdce

Nejstarší obecná škola v Hrdlořezích byla zřízena již roku 1898. Když se o dvě desetiletí později rozrostla o tři ročníky měšťanské školy a obec Hrdlořezy byla začleněna do tzv. Velké Prahy, přijala nový název „Obecná a měšťanská škola v Praze XI. – Hrdlořezích“. Stálý nárůst obyvatelstva si vyžádal na počátku 30. let zřízení další pětileté školy, která pak trvala pod názvem „Samostatná obecná škola v Praze XI. – Hrdlořezích“ až do roku 1941, kdy byla vládním nařízením č. 300 provedena reorganizace národního školství v Protektorátu Čechy a Morava. Na základě tohoto nařízení byla prodloužena výuka na obecných školách s českým vyučovacím jazykem z pěti let na osm a dosavadní tříleté měšťanské školy byly přeměněny na čtyřleté výběrové školy. Výnosem ministerstva školství a národní osvěty ze dne 27. srpna 1941 č. 105.179-I byly měšťanské školy přejmenovány na školy hlavní. Podle uvedeného výnosu byla Obecná a měšťanská škola v Praze XI. – Hrdlořezích přeměněna v „1. obecnou a hlavní školu v Praze XI. – Hrdlořezích“ a dosavadní Samostatná obecná škola byla přejmenována na „2. obecnou školu v Praze XI. – Hrdlořezích“.

Avšak již v následujícím školním roce 1942/43 byly třídy nižšího stupně 1. obecné a hlavní školy zrušeny a žáci těchto ročníků byli převedeni do druhé hrdlořezské školy, která se tak stala jedinou obecnou školou v Hrdlořezích. Z původní Obecné a měšťanské školy v Praze XI. se tak po dvacetileté existenci stala Hlavní škola v Praze XI. – Hrdlořezích, zatímco v dlouholeté tradici hrdlořezské obecné školy pokračovala bývalá Samostatná obecná škola, nyní Obecná škola v Praze XI. – Hrdlořezích.

Po ukončení druhé světové války byla znovu obnovena předmnichovská školská soustava. Místo zrušených hlavních škol byly znovu zřízeny tříleté měšťanské školy včetně jednorozhodných učebních kurzů. Ačkoliv byly předválečné poměry záhy obnoveny také na hrdlořezské škole, nedošlo již k opětovnému spojení obecné školy s měšťanskou, která si uchovala oddělenou správu a existovala až do roku 1948 jako samostatná Měšťanská škola v Praze XI. – Hrdlořezích. (Vývoj obou hrdlořezských obecných škol je podrobně popsán v inventáři k fondu Obecné a měšťanské školy Praha XI. – Hrdlořezy a inventáři k fondu Obecná škola Praha XI. – Hrdlořezy.)

Vývoj Střední školy v Praze 9 – Hrdlořezích

Střední škola v Praze XI. – Hrdlořezích vznikla transformací z Měšťanské školy v Praze XI. – Hrdlořezích na základě zákona č. 95/1948 Sb., kterým se v ČSR zaváděla jednotná školská soustava. Nová úprava stanovila 9letou povinnou docházku pro děti od

6 do 15 let. Vzdělání 1. stupně poskytovaly 5leté národní školy, na něž navazovaly 4leté střední školy, které nahradily měšťanské školy spolu s jednoročními učebními kurzy. Školy 3. stupně se dělily na povinné (tzv. základní odborné školy) a výběrové (gymnázia, 4leté vyšší odborné školy, 2–3leté odborné školy). Základní odborné školy byly povinné pro všechny žáky, kteří nenavštěvovali žádnou z výběrových škol. Součástí školské soustavy se nově staly mateřské školy pro děti ve věku 3–6 let a školy pro mládež vyžadující zvláštní péči.

Diskuse o jednotné školské soustavě a chystané školské reformě probíhala v odborné veřejnosti již od prvních měsíců po osvobození republiky. Komunistická strana v čele s ministrem školství Zdeňkem Nejedlým prosazovala koncepci, která vylučovala variabilitu vzdělávacích zařízení. Narazila však na odpor ostatních politických stran. Prosazení své koncepce dosáhli komunisté teprve po uchopení moci přijetím výše uvedeného zákona o základní úpravě jednotného školství vydaného 10. května 1948.

Podobně se ve školství po únoru 1948 plně prosadily také další tendence, jejichž počátky lze sledovat již v krátkém období relativní svobody v letech 1945–1948. Zásadní změnu představovalo důsledné postátnění školské soustavy. Školy se dostaly pod přímý dozor ministerstva školství. Školská správa měla právo užívat nemovitého i movitého majetku bývalého vydržovatele školy bez náhrady. Zaměstnanci postátněných škol, kteří dosud nebyli státními zaměstnanci, přešli do státní služby. Dosavadní rodičovská sdružení při škole se přeměnila na sdružení rodičů a přátel školy zřizovaná školskou správou, nebo byla zrušena.

Škola již nebyla pouhým vzdělávacím ústavem, ale měla též vychovávat „národně a politicky uvědomělé občany lidově demokratického státu, statečné obránce vlasti a oddané zastánce pracujícího lidu a socialismu.“ (Viz § 2 zákona č. 95/1948 Sb.) Výuka i chod školy byly zatíženy ideologickým působením komunistického režimu, patrným zvláště v učebních osnovách humanitních předmětů. Oslavy výročí spojených s vítězným režimem a jeho sovětským vzorem byly neúměrně vyzdvihovány na úkor význačných událostí československé historie. Na školách byly zakládány závodní organizace KSČ, učitelé se zapojili do údernického hnutí, žáci se účastnili pracovních brigád a škola jako celek plnila závazky vycházející z pětiletého plánu. Nový režim, odvozující svou legitimitu z tzv. dělnické třídy, kladl důraz na sepětí školy a výrobní sféry. Průmyslové závody přebíraly nad jednotlivými školami patronáty, školy pořádaly exkurze do dolů a továren, pravidelně byly konány besedy s průmyslovými pracovníky, při kterých současně probíhal nábor žáků nejvyšších ročníků do výroby. Patronátním závodem hrdlořezské střední školy byl závod ČKD Sokolovo, z jehož závodní skupiny ČSM se rekrutovali vedoucí jednotlivých pionýrských skupin působících na škole.

Rovněž obsah a účel výuky byly změněny ve shodě s cíli komunistického režimu. Slovanská orientace a glorifikace sovětského spojence, které byly zakotveny jako nezpochybnitelné zásady kulturní politiky již v Košickém vládním programu, byly dovedeny do absurdních rozměrů, kdy sovětský vzor byl nezpochybnitelným argumentem pro jakékoliv opatření. Z učebních pomůcek muselo být odstraněno vše antisovětské, mládež měla být „náležitě poučována“ o Sovětském svazu a ruský jazyk povýšil na první místo v učebním plánu cizích jazyků. Ruština byla zavedena ve školách 2. a 3. stupně již od školního roku 1945/46, ve školách 1. stupně až od 4. ročníku. Povinná výuka ruského jazyka na národních a středních školách byla po únoru 1948 znovu potvrzena vládním nařízením č. 196/1948 Sb.

Již ve školním roce 1945/46 byla také zavedena tzv. politický výchova, v pozdějších letech přejmenovaná na občanskou nauku. Současně však školskou reformu přestála výuka

III

náboženství, jež byla i nadále povinná pro žáky, které jejich rodiče neodhlásili z hodin náboženství.

Sídlo a vedení Střední školy v Praze XI – Hrdlořezích zůstalo i po nové školské reformě beze změny. Škola sídlila ve školní budově čp. 300 v ulici Pod Táborem, která byla postavena v roce 1939 pro obě hrdlořezské obecné školy. Ředitelem školy byl Rudolf Kovařík, který byl do této funkce jmenován již v roce 1942. Ve funkci setrval až do 31. července 1952, kdy odešel do penze.

V souvislosti se správní reformou v roce 1949 byla hrdlořezská škola přiřčleněna k ONV Praha 9 a nové územně-správní členění se obrazilo také v jejím názvu, který nadále zněl „Střední škola v Praze 9 – Hrdlořezích“.

Po Kovaříkově odchodu byl novým ředitelem školy jmenován Václav Češka. Avšak již v dubnu 1953 byl přijat nový školský zákon, kterým se zkracovala 9letá povinná školní docházka na 8letou. Zákon zaváděl místo národních a středních škol osmileté a jedenáctileté střední školy, přičemž poslední tři ročníky jedenáctileté školy nahrazovaly dosavadní gymnázia. Na základě tohoto zákona byly národní a střední škola v Hrdlořezích sloučeny a přeměněny v „54. osmiletou střední školu v Praze 9 – Hrdlořezích“, kterou i nadále vedl ředitel Václav Češka. Písemnosti této školy jsou součástí fondu Základní škola Praha 9 – Hrdlořezy.

II. Historie fondu

Materiály Střední školy v Praze 9 – Hrdlořezích byly společně s písemnostmi Základní školy v Praze 9, zrušené k 1. červenci 1995, předány Archivu hl. města Prahy mimo skartační řízení v listopadu 2008 (přír. č. 81/2009). Předávající organizací byla Střední průmyslová škola zeměměřická v Praze 9, která se stala po zrušení hrdlořezské základní školy jedinou školou sídlící v bývalé školní budově čp. 300 v ulici Pod Táborem.

Rozsáhlý soubor písemností zahrnující materiály všech předchůdců i nástupců uvedené školy (tj. obecné, měšťanské, národní, střední osmileté, jedenáctileté a základní školy) byl uložen v původním objektu původce až do jejich převzetí archivem. Navzdory nevhodnému uložení ve sklepních prostorách byl archivní materiál jen nepatrně poškozen vlhkem a plísní. Fond je uložen v budově Archivu hl. města Prahy v Praze – Chodovci.

III. Archivní charakteristika fondu

Fond Střední školy v Praze 9 – Hrdlořezích, vyčleněný z výše uvedených písemností, zahrnuje 43 knih a 3 kartony spisového materiálu (celkem 0,63 bm). Rozdíl v počtu knih původně evidovaných (71) a uvedených po provedení inventarizace (43) vznikl chybou při zápisu přírůstku archivního fondu v roce 2009.

S ohledem na badatelské využití byly ve fondu ponechány ukázky dokumentů, jež nebyly původně určeny pro trvalé uchování. Jedná se především o ukázky třídních knih, které navazují na ukázky třídních knih ve fondech předchůdce i nástupce Střední školy v Praze 9 – Hrdlořezích. Dále byly ve fondu ponechány ukázky písemných žákovských prací, účetní materiál školy a dokumenty sdružení rodičů a přátel školy, které nebyly vzhledem k nepatrnému rozsahu vyčleněny do samostatného fondu. Materiály rodičovského sdružení

se vztahují rovněž k Národní škole v Praze 9 – Hrdlořezích, neboť s výjimkou krátkého období od září 1947 do března 1948 existovalo pouze jedno sdružení společné pro obě školy.

Zvolené pořádací schéma vychází ze schématu navrženého pracovníky Státního oblastního archivu v Praze (TOPINKA 2008). S ohledem na řazení písemností původcem byla korespondence ponechána v původním chronologickém řazení.

Schéma uspořádání:

- Úřední knihy
 - Třídní výkazy
 - Třídní knihy
 - Protokoly porad učitelského sboru
 - Inventáře
- Spisy
 - Vedení školy
 - Pedagogické materiály
 - Zaměstnanecká agenda
- Účetní materiál
- Sdružení rodičů a přátel školy

IV. Obsah fondu

Fond Střední školy Praha 9 – Hrdlořezy není vzhledem ke krátkému trvání původce nijak rozsáhlý. Obsahuje řadu třídních výkazů, protokolů porad učitelského sboru, ukázky třídních knih a dvě inventární knihy. Řada třídních výkazů není souvislá, neboť se nedochovaly výkazy jednorozhodného učebního kursu pro školní rok 1948/49 a výkazy 2. a 4. ročníku pro rok 1949/50. Spisový materiál tvoří korespondence vedení školy z let 1949 a 1950, materiály ke školení civilní obrany, platební seznamy a odměny učitelů (1948–1950), ukázky žákovských písemných prací, účetní doklady školy z let 1948–1952 a účetní doklady sdružení rodičů a přátel školy.

Z uvedených materiálů je třeba zdůraznit závěrečné písemné práce žáků 4. ročníku ze školního roku 1951/52, v nichž se velmi nápadně odráží dobová atmosféra ať v už prostém výběru tématu (V čem je nám život prezidenta Klementa Gottwalda příkladem; Jak budu ve svém povolání pomáhat při budování socialismu v naší vlasti; Dopis korejským dětem) či v obsahu. Dětské komolení naučených frází, které často vedlo k nezamýšlenému ironickému efektu (viz popis činnosti K. Gottwalda v sovětském exilu: „Sabotážemi brzdil výrobu munice a vůbec věci k užití války, k vytváření národních výborů a partyzánských oddílů.“), živě ilustruje bezobsažnost hesel a všudypřítomný tlak komunistické ideologie.

Hlavní pramen k dějinám školy představuje kronika, započatá v červenci 1945 a dovedená do konce školního roku 1957/58. Z tohoto důvodu je uložena ve fondu nástupce, tj. Základní školy v Praze 9 – Hrdlořezích (NAD 2657).

Většina materiálů navazuje či předchází materiály stejného druhu ve fondech nástupců a předchůdců Střední školy v Praze 9 – Hrdlořezích (viz NAD 2651, 2652, 2653, 2657) a nabízí tak možnost porovnání vývoje školské agendy, výuky, pedagogických metod, platů

pedagogických pracovníků a hospodářské situace školy v poměrně dlouhém období od založení první obecné školy v Hrdlořezích roku 1898 až do zániku základní školy tamtéž v roce 1995.

V. Protokolární záznam o zpracování fondu

Fond „Střední škola Praha 9 – Hrdlořezy, Pod Táborem 300“ uspořádala a inventář dne 6. ledna 2012 v Archivu hl. města Prahy sestavila Petra Krátká.

Prameny:

- AMP, MHMP I. – hospodářský ref. I.C, 1930–1941, B 2/3–10, inv. č. 602.
AMP, MHMP I. – osvětový odbor VI., sign. A11/ 106–108, inv. č. 430–432.
AMP, Obecná a měšťanská škola, Praha XI. – Hrdlořezy, inv. č. 435 (kronika 1940–1945).
AMP, Národní škola Praha 9 – Hrdlořezy, inv. č. 71 (kronika 1932–1953).
AMP, Základní škola Praha 9 – Hrdlořezy, kroniky z let 1945–1958 a 1958–1995.

Literatura:

- KASÍKOVÁ, Hana, *Pedagogika pro učitele*. Praha 2007.
KURANDA, Miroslav, *Městská část Praha 9, 3. díl – Hrdlořezy*. Praha 2000.
TOPINKA, Jiří a kol., *Příspěvek k pořádání školských fondů*, Archivní časopis, 2008, roč. 58, č. 2, s. 81–116.
Věstník ministerstva školství a osvěty (1947–1948).
Věstník ministerstva školství, věd a umění (1948–1952).
Věstník ministerstva školství (1953).

Inv. č.	Sign.	Obsah	Časový rozsah	Číslo knihy
Úřední knihy				
Třídní výkazy				
1		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 1. a	1948–1949	1
2		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 1. b	1948–1949	2
3		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva 2. třída	1948–1949	3
4		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva 3. třída	1948–1949	4
5		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 1. a	1949–1950	5
6		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 1. b	1949–1950	6
7		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva 3. třída	1949–1950	7
8		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 1. a	1950–1951	8
9		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 1. b	1950–1951	9
10		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 2. a	1950–1951	10
11		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 2. b	1950–1951	11
12		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 3. a	1950–1951	12
13		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 3. b	1950–1951	13
14		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva 4. třída	1950–1951	14
15		Zápis o závěrečných zkouškách 4. třída	1950–1951	15
16		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 1. a	1951–1952	16

Inv. č.	Sign.	Obsah	Časový rozsah	Číslo knihy
17		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 1. b	1951–1952	17
18		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 2. a	1951–1952	18
19		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 2. b	1951–1952	19
20		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 3. a	1951–1952	20
21		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 3. b	1951–1952	21
22		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 4. a	1951–1952	22
23		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 4. b	1951–1952	23
24		Zápis o závěrečných zkouškách třída 4. a	1951–1952	24
25		Zápis o závěrečných zkouškách třída 4. b	1951–1952	25
26		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 1. a	1952–1953	26
27		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 1. b	1952–1953	27
28		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 2. a	1952–1953	28
29		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 2. b	1952–1953	29
30		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 3. a	1952–1953	30
31		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva třída 3. b	1952–1953	31
32		Třídní výkaz docházky a prospěchu žactva 4. třída	1952–1953	32
33		Zápis o závěrečných zkouškách 4. třída	1952–1953	33

Inv. č.	Sign.	Obsah	Časový rozsah	Číslo knihy
Třídní knihy				
34		Třídní kniha třída 2. a	1951–1952	34
35		Třídní kniha třída 3. a	1951–1952	35
36		Třídní kniha třída 4. a	1951–1952	36
Protokoly porad učitelského sboru				
37		Protokoly porad učitelského sboru	1948–1949	37
38		Protokoly porad učitelského sboru	1949–1950	38
39		Protokoly porad učitelského sboru	1950–1951	39
40		Protokoly porad učitelského sboru	1951–1952	40
41		Protokoly porad učitelského sboru	1952–1953	41
Inventáře				
42		Katalog žákovské knihovny	1921–1951	42
43		Inventáře místností	1950	43
Spisy				
Vedení školy				
44		Korespondence	1949	1
45		Korespondence	1950	1
46		Civilní obrana - školení učitelů	[1952–1953]	1
Pedagogické materiály				
47		Závěrečné zkoušky - písemné práce z českého jazyka	1952	2
48		Závěrečné zkoušky - slohové písemné práce	1952	2
49		Organizace závěrečných zkoušek a umístění žáků	1951	2

Inv. č.	Sign.	Obsah	Časový rozsah	Číslo kart.
50		Organizace závěrečných zkoušek a umístění žáků	1952	2
51		Organizace závěrečných zkoušek a umístění žáků	1953	2
Zaměstnanecká agenda				
52		Platební seznamy služebních příjmů učitelských	1948	2
53		Platební seznamy služebních příjmů učitelských	1949	2
54		Platební seznamy služebních příjmů učitelských	1950	2
55		Výkazy odměn	1948–1949	2
56		Výkazy odměn	1949–1950	2
Účetní materiál				
57		Příjmy a výdaje za rok 1948 - pokladní doklady	1948	2
58		Příjmy a výdaje za rok 1949 - pokladní doklady	1949	2
59		Příjmy a výdaje za rok 1950 - pokladní doklady	1950	2
60		Příjmy a výdaje za rok 1951 - pokladní doklady	1951	3
61		Příjmy a výdaje za rok 1952 - pokladní doklady	1951–1952	3
Sdružení rodičů a přátel školy				
62		Pokladní deník Rodičovského sdružení při Obecné a hlavní škole v Praze XI - Hrdlořezích	1943–1953	3
63		Příspěvky a výdaje	1948–1949	3
64		Příspěvky a výdaje	1949–1950	3

Inv. č.	Sign.	Obsah	Časový rozsah	Číslo kart.
65		Příspěvky a výdaje	1950–1951	3
66		Příspěvky a výdaje	1951–1952	3
67		Příspěvky a výdaje	1952–1953	3

Název archivu: 331000101 – Archiv hlavního města Prahy

Název fondu: Střední škola Praha 9 - Hrdlořezy, Pod Táborem 300

Časový rozsah: (1921) 1948–1953

Značka fondu: 2654

Počet evidenčních jednotek: 46

Počet inventárních jednotek: 67

Rozsah v bm: 0,63

Stav ke dni: 4. 1. 2011

Fond uspořádal: Mgr. Petra Krátká

Inventář sestavil: Mgr. Petra Krátká

Počet stran: V + 5

Počet exemplářů: 11

Inventář schválil: Doc. PhDr. Václav Ledvinka, CSc.